

Ontwerp Dialogue Centre, Wageningen Campus, ©Broekbakema Architects

Milieumeerjarenplan 2020-2022

Het Milieumeerjarenplan 2020-2022 van Wageningen University & Research (WUR) geeft aan welke onderwerpen gerelateerd aan milieu en duurzaamheid de komende jaren de aandacht hebben binnen WUR. Het beschrijft hoe WUR voldoet aan de wettelijke milieuverplichtingen. WUR heeft de ambitie om voorloper te zijn op het gebied van duurzame bedrijfsvoering. Ook de maatregelen die WUR neemt om deze ambitie concreet te maken worden beschreven in het Milieumeerjarenplan.

Het Milieumeerjarenplan presenteert de milieu- en duurzaamheidsplannen op organisatieniveau. De verschillende organisatieonderdelen binnen WUR maken ook eigen plannen op gebied van milieu en duurzaamheid, de speerpunten daaruit zijn op hoofdlijnen opgenomen. Jaarlijks rapporteert WUR over milieu en Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) in het Duurzaamheidsverslag. Milieumeerjarenplan en duurzaamheidsverslag zijn in te zien op de website van Wageningen University & Research.

Inhoud

2	Beleid, ambities en doelstellingen
4	Resultaten en planning WUR-centraal
11	Speerpunten organisatieonderdelen
18	Borging

19	Bijlage 1. Organigram en locaties WUR
20	Bijlage 2. Milieuvergunningen, milieulogboek en kwaliteitssystemen

Ambities, beleid en doelstellingen

Duurzaamheidsambities

Duurzaamheid is een belangrijke component in onderzoek, onderwijs en waardecreatie. Dit komt ook tot uiting in de missie van WUR 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. De nadruk ligt vooral op mondiale uitdagingen, zoals de uitputting van de natuur en natuurlijke hulpbronnen, het wereldvoedselprobleem en het veranderende klimaat.

WUR is voorloper in duurzame bedrijfsvoering en wil deze positie graag behouden en uitbouwen. Daarom is het van belang om continu voorop te blijven lopen in maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). WUR geeft prioriteit aan het bevorderen van de vitaliteit van medewerkers en studenten, aan een gezonder en duurzamer geproduceerd aanbod van voedsel in kantines en aan het terugdringen van voedselverspilling. "Bij het verduurzamen van onze organisatie passen we een Living Lab-concept toe: een aanpak die mogelijkheden voor onderzoek- en onderwijsexperimenten biedt. In ons inkoopbeleid zetten we ketens onder druk aan om transparant, duurzaam, circulair en vrij van moderne slavernij te werken (Strategisch Plan 2019-2022)."

In 2019 is een nieuwe MVO-agenda opgesteld, met daarop 17 onderwerpen. De milieu-onderwerpen duurzame energie, afval & circulariteit, klimaatadaptieve omgeving en duurzame mobiliteit staan op deze agenda. Aan de hand van kritische prestatie-indicatoren (KPI's) rapporteren we over de voortgang die we maken. Het Milieumeerjarenplan licht de KPI's voor bovenstaande onderwerpen toe.

Om betrokkenheid van werknemers en studenten bij duurzaamheid te vergroten, loopt het Green Impact (GI) programma. Daarin maken teams van werknemers en studenten plannen om duurzame initiatieven te realiseren op de werkvloer. Ter ondersteuning organiseert GI workshops, om verschillende duurzaamheidsthema's te bespreken en deze te vertalen naar concrete acties. Met een online toolkit worden de activiteiten van de teams geregistreerd.

Duurzaamheidsdoelstellingen

De ambities voor MVO en duurzaamheid zijn uitgewerkt binnen de thema's afval, afvalwater, asbest, bodem, bouwen, energie, biodiversiteit, geluid, lucht, inkoop en

mobiliteit (zie tabel 1). In dit milieubeleidsplan zijn de plannen en de beoogde resultaten voor de periode 2020-2022 opgenomen. Over de voortgang van deze plannen wordt jaarlijks gerapporteerd in het milieujaarverslag en het MVO-verslag.

Milieubeleid

WUR voldoet aan de vigerende wet- en regelgeving en stelt veel in het werk om aantoonbaar compliant te zijn. Compliant zijn begint met inzicht geven in kaders, up-to-date vergunningen, naleving van vergunningvoorschriften én het uitvoeren van audits. Hierbij wordt de zogenoemde cirkel van Deming toegepast.

WUR bestaat uit verschillende organisatieonderdelen, verspreid over 26 verschillende locaties (zie bijlage 1) en geclusterd in complexen waarvoor milieuvergunningen zijn verleend (zie bijlage 2). De milieuvergunningen voor WUR zijn per complex vergund door de bevoegde gezagen (o.a. provincies en gemeenten).

Milieuvergunningen zijn verleend voor:

- Wageningen Campus en De Dreijen
- WUR-complex Lelystad
- WBVR Lelystad
- Wageningen overig en overige locaties.

Klimaatadaptieve omgeving

Bij het opstellen van de MVO-agenda is gepolst welke onderwerpen belangrijk zijn voor onze stakeholders (medewerkers, studenten en externe stakeholders). Het onderwerp Klimaatadaptieve omgeving is met stip binnengekomen op de MVO-agenda, vooral doordat studenten het een heel belangrijk onderwerp vinden. In 2020 voert WUR een risicoanalyse (stresstest) uit, die de mogelijke effecten van klimaatverandering op onze gebouwen en omgeving in kaart brengt. Op basis van deze stresstest kan vastgesteld worden waar WUR zich op moet richten - denk bijvoorbeeld aan wateropvang - om de risico's te minimaliseren. De risicoanalyse wordt uitgevoerd in samenwerking met onderzoekers en studenten en vormt de basis voor een KPI voor het thema Klimaatadaptieve omgeving.

Een impressie van het derde onderwijsgebouw, waarvan de bouw begin 2020 in volle gang is

Tabel 1 Doelstellingen per thema

Thema	Doel
Energie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Energieneutraal zijn in 2030 ▪ 2% energiebesparing per jaar tot 2030 ▪ Opstellen Visie Energietransitie: ambitie minimaliseren aardgasgebruik
Afval	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uitvoeren van de visie voor circulaire economie ▪ In 2030 50% reductie van gerecycled afval en restafval en 50% reductie materiaalgebruik
Water	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaarlijkse vermindering van waterverbruik
Afvalwater	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen chemische verontreiniging van het afvalwater
Biodiversiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uitvoeren van de Groenvisie voor Wageningen Campus ▪ Actualiseren biodiversiteitsbeleid
Bodem	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inzicht in de bodemkwaliteit van alle locaties
Bouwen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het 3e Onderwijsgebouw voldoet aan de eisen voor 'Bijna Energie Neutrale Gebouwen' (BENG)
Asbest	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eind 2021 zijn alle asbesthoudende daken gesaneerd
Geluid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elke verandering (van faciliteiten/infrastructuur) toetsen aan de geluidskaders van de milieuvergunning en (indien van toepassing) het bestemmingsplan.
Lucht	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Invulling geven aan minimalisatieverplichting NeR
Inkoop	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inzicht in duurzaamheid van ketens vergroten en ketens stimuleren om transparant, duurzaam, circulair en vrij van moderne slavernij te werken. ▪ Inkopen conform ISO 20400 (Maatschappelijk Verantwoord Inkopen)
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aan mobiliteit gerelateerde uitstoot met 2% per jaar verlagen tot 2030

Resultaten en planning WUR-centraal

Aanbestedingen als vliegwiel

In de bedrijfsvoering zijn aanbestedingen sleutelmomenten voor verandering. WUR gebruikt aanbestedingen om ontwikkelingen binnen een duurzaamheidsthema boven water te krijgen en verduurzaming aan te zwengelen. Ook is het voorbereidingstraject van een aanbesteding een geschikt moment om kennis vanuit onderwijs en onderzoek in te brengen in de bedrijfsvoering.

Afval en circulaire economie

WUR heeft in 2019 een visie op circulariteit opgesteld ter voorbereiding op de aanbesteding afval in 2020, met daaraan gekoppeld een uitvoeringsprogramma. Deze visie markeert de overgang van een afvalbeleid naar een circulaire economiebeleid.

In lijn met het circulaire economiebeleid van de Nederlandse overheid wil WUR het gebruik van (abiotische) grondstoffen vóór 2030 halveren ten opzichte van 2014 door af te zien van producten, door producten slimmer te gebruiken, en door langer gebruik (of hergebruik) van producten binnen de WUR of elders. Daarmee zal niet alleen WUR's grondstoffengebruik, maar ook de hoeveelheid afval verminderen. Om de voortgang te kunnen volgen zal, naast de al bestaande afvalmonitoring, ook het grondstoffengebruik gemonitord worden. Er zijn diverse strategieën om circulariteit te bereiken. Een strategie die vooral van belang is voor producten die al binnen WUR aanwezig zijn, is om producten langer te gebruiken of te hergebruiken voor een nieuwe toepassing. Om de cirkel voor nieuw aan te schaffen producten te sluiten, moet de hoeveelheid in het product verwerkte materiaal gelijk zijn aan de hoeveelheid materiaal die na afdanking kan worden

teruggewonnen voor nieuwe toepassingen. Maar er zijn ook andere circulaire mogelijkheden als er een nieuw contract met een leverancier wordt afgesloten. Te denken valt aan deelauto's, gebruik van multifunctionele producten, of door helemaal af te zien van productgebruik (zoals *Bring your own device* in plaats van vaste computers in practicarumten).

De circulariteitsstrategieën gelden als uitgangspunt voor nieuwe contracten met leveranciers. WUR zal de huidige afvalcontracten vervangen door 'grondstoffencontracten'. Opdrachtnemers zullen, als experts op het gebied van circulariteit in de markten waar zij actief zijn, WUR helpen zoeken naar het oplossingen om het circulaire economiebeleid concreet in te vullen. Samenwerken in coalities is dan ook een belangrijk element van de WUR-visie op circulariteit.

Kringloop van papierproducten

Op 9 januari 2020 heeft WUR de Circulaire Samenwerkingsovereenkomst ondertekend voor het gebruik van kringlooppapier. Gebruikte papierproducten van WUR worden als grondstof gebruikt voor nieuwe sanitaire papierproducten. Dit is weliswaar nog niet 100% circulair, maar wel een belangrijke stap op weg naar circulariteit.

De gebruikte papieren bekers en handdoekjes worden, net als het vertrouwelijk papier en oud kantoorpapier, door Veolia Paper & Plastics Recycling B.V. ingezameld en vervoerd naar de fabriek van WEPA Nederland B.V.. Daar worden de papiervezels opnieuw ingezet als grondstof voor handdoek- en toiletpapier. Via onze leverancier Asito komen die papierproducten weer bij WUR terug.

WUR scoort hoog in MVO benchmarks als SustainaBul en Greenmetric

(Afval) water

Gestreefd wordt naar het jaar op jaar verminderen van de gebruikte hoeveelheid drinkwater. Dit wordt bereikt door water te hergebruiken en gebruik van grondwater toe te passen. In nieuwe gebouwen worden waterbesparende voorzieningen getroffen in onder andere koeling, toiletten en douches. Om zeker te zijn dat ons afvalwater schoon is, controleren we periodiek de kwaliteit van het water dat wij lozen op het riool.

Asbest

Sinds 1994 is het gebruik van asbest in gebouwen verboden. WUR heeft nog steeds een aanzienlijk aantal oudere gebouwen in gebruik, waarin asbest verwerkt kan zijn. Dit is de afgelopen jaren in kaart gebracht, in een aantal gebouwen is het asbest inmiddels gesaneerd en er zijn beheersplannen opgesteld om de gezondheidsrisico's te minimaliseren.

In 2019 is een asbestbeleid vastgesteld waarin de aanpak is beschreven:

- *Gebouwen met asbestdaken:* Hoewel de wet die asbesthoudende daken verbiedt op 4 juni 2019 in de Eerste Kamer verworpen is, gaat WUR door met de saneringen van asbesthoudende daken. Dit traject zal naar verwachting in 2021 voltooid zijn.
- *Gebouwen met asbest (geen daken) die in gebruik zijn:* Voor deze gebouwen zijn beheersplannen opgesteld en zijn er momenteel geen plannen of voornemens om deze (grootschalig) te gaan verbouwen, te renoveren of te gaan slopen.

Beheersplannen worden eenmaal per drie jaar gemonitord en zo nodig bijgesteld.

- *Gebouwen met asbest die overtollig zijn en/of op de nominatie staan om gesloopt te worden:* Dit zijn o.a. Edelhertweg 13-15 in Lelystad en de Scheikundegebouwen, Computechion, Agrotechnion, De Valk, Wiskundegebouw en Transitorium op De Dreijen in Wageningen. Hiervoor zijn sloopplannen in voorbereiding. Gaandeweg het sloopproces wordt aanvullend destructief onderzoek uitgevoerd.

Bodem

Bij dit thema gaat het vooral om het voorkomen van bodemverontreiniging door het treffen van preventieve maatregelen en de begeleiding bij sloop en verkoop (einde situatie onderzoek) en nieuwbouw (nul-situatie onderzoek). Er staan twee bodemonderzoeken in de planning. Voor het Dialogue Centre zal een nul-situatie onderzoek uitgevoerd worden. Na sloop van Edelhertweg 15 in Lelystad wordt een einde-situatie onderzoek uitgevoerd.

Duurzaam bouwen

WUR stelt in 2020 een nieuw beleid vast voor duurzaam bouwen, waarin een keuze voor een nieuwe duurzaamheidsmeetlat wordt gemaakt. Daarbij houden we o.a. rekening met de eisen voor BENG (Bijna Energie Neutraal Gebouw), die vanaf 2021 gelden.

In 2020-2022 worden twee grote bouwprojecten uitgevoerd op Wageningen Campus:

- Het Dialogue Centre
 - Het gebouw zal voldoen aan de eisen voor BENG, o.a. door hoge isolatiewaarden en aansluiting op de WKO-installatie van Wageningen Campus.
 - Bij materiaalkeuze is duurzaamheid een belangrijke overweging.
 - De nabij gelegen natuurtuin zal rondom het gebouw worden doorgetrokken waardoor

aanwezige natuurwaarden verder worden versterkt. Daarvoor wordt tuinontwerp gemaakt dat past bij zowel het landschap als de ecologie van Wageningen Campus.

- Het gebouw krijgt een groendak.
- Het 3^e Onderwijsgebouw
 - Het gebouw zal voldoen aan de eisen voor BENG.
 - De eisen van QS BREEAM 'excellent' worden gevolgd.
 - Het energieverbruik zal worden geminimaliseerd door goede isolatie en luchtbehandelingskasten met een hoog rendement.
 - Het gebouw wordt aangesloten op de WKO installatie van Wageningen Campus.
 - Er worden zonnepanelen geplaatst (ca. 1.100 m²).

Internationale Student Challenge

Sinds 2019 loopt een bijzonder initiatief waarin studenten van vijf universiteiten (China Agricultural University, Cornell University, University of California Davis, University of Sao Paulo en WUR) samenwerken aan het ontwerp van een Universiteitscampus in Hainan, een tropisch eiland in China. Circa 60 studenten opgedeeld in tien teams van 4-5 studenten gaan met elkaar in competitie om het beste, duurzame ontwerp.

Het ontwerp moet aan diverse eisen voldoen, ook voor natuur en duurzaamheid. Zo moet de campus in harmonie zijn met de ecologische omgeving en moet het ontwerp gebaseerd zijn op natuurvriendelijke concepten, zoals

- energie-efficiency, bijvoorbeeld door toepassing van daglicht of zonnewarmte.
- toepassing van duurzame bouwmaterialen, hetzij tweedehands materialen of hernieuwbaar, bijvoorbeeld bamboe of tarwestro.
- milieuvriendelijk afvalmanagement, zoals grijswatersystemen, afvalcompostering of composttoiletten op de campus.

Platform voor biodiversiteit

Groen behoort tot de core business van WUR. Wageningen Campus is niet alleen een visitekaartje voor Wageningse kennis, maar fungeert ook als living lab voor het delen en verder ontwikkelen van kennis.

Informatie over biodiversiteit op de campus is nu versnipperd. In 2020 komt een platform beschikbaar, in de vorm van een site of een app, die de informatie bundelt. Medewerkers en studenten worden uitgenodigd om te helpen bij het in kaart brengen van de biodiversiteit. Het platform biedt de mogelijkheid om waarnemingen te melden en geeft informatie over o.a. determineren van planten en dieren en het beheer van de verschillende groenelementen. Het project beoogt de betrokkenheid van medewerkers en studenten te vergroten, maar ook om hun kennis en kunde te gebruiken.

Groenbeheer kan inzicht in natuurwaarden gebruiken voor het optimaliseren van maatregelen; vastgoed- en groenontwikkeling kan het gebruiken bij het maken van plannen voor natuur-inclusief bouwen en het ontwerp van nieuwe groenelementen.

Onderzoekers van Wageningen Environmental Research (WENR) voeren het project uit in opdracht van het Facilitair Bedrijf (FB).

Energie

WUR heeft zich gecommitteerd aan de meerjarenafspraken energie 3 (MJA-3). Deze worden eind 2020 vervangen door wetgeving vanuit de European Energy Directive (EED) en de vertaling daarvan in de Nederlandse wet- en regelgeving. De EED bevat onder andere een verplichting om te rapporteren aan bevoegd gezag over de maatregelen die WUR al heeft uitgevoerd en de komende jaren gaat uitvoeren om energiebesparing te realiseren en duurzame energie op te wekken. De ambities uit de WUR EnergieVisie 2030 zijn richtinggevend voor de maatregelen, aangevuld met het Energietransitieplan dat in 2020 wordt vastgesteld om het gebruik van aardgas te minimaliseren. Het plan presenteert concrete maatregelpakketten voor WUR-gebouwen.

Tegelijkertijd krijgt energiebesparing op het gebruikersgebonden gedeelte extra nadruk. Alle organisatieonderdelen hebben energiebesparingsplannen opgesteld en werken aan de uitvoering daarvan. Overal in de organisatie zijn E-teams actief die zich hiervoor inzetten. Deze teams bestaan uit locatiemanagers, technisch gebouwbeheerders en arbo- en milieucoördinator en worden geadviseerd door de centrale energiecoördinator. Er is ook een centraal E-team dat zaken initieert die voor alle organisatieonderdelen nuttig zijn, zoals een aanbesteding voor de aanleg van LED-verlichting en communicatie en zorgen voor de onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring.

De belangrijkste maatregelen op gebied van energie zijn:

- Het aanleggen van een warmte-koudeopslag (WKO) ring waarop de gebouwen van Wageningen Campus kunnen worden aangesloten voor duurzame koeling en verwarming.
- Het structureel meenemen van energiebesparingskansen bij nieuwbouw, renovaties en (groot) onderhoud.
- Het zuiniger gebruiken en waar nodig vervangen van verlichting en gebruikersapparatuur en het zo zuinig mogelijk inregelen van de klimaatinstallaties.
- Incentive energie: om organisatieonderdelen inzicht te geven in hun energiegebruik en energiebesparing verder te stimuleren, zijn onderdelen zelf budgetverantwoordelijk.

Deze wetten en afspraken hebben invloed op het WUR energiebeleid:

- Voor alle nieuwbouw, zowel woningbouw als utiliteitsbouw, geldt dat aanvragen van de omgevingsvergunning vanaf 1 januari 2021 moeten voldoen aan de eisen voor bijna energieneutrale gebouwen (BENG).
- WUR haakt in VSNU-verband (zie [Klimaatactie](#)) en via de gemeente Wageningen (zie [Wageningen Klimaatneutraal](#)) aan bij de landelijke en regionale klimaatopgaven, zoals het afbouwen van het gebruik van aardgas en CO₂-reductie. Regionaal worden o.a. de mogelijkheden om restwarmte en geothermie te gebruiken onderzocht, in samenwerking met papierfabriek Parenco.

Zonneparken op WUR-gronden

Op een aantal locaties stelt WUR grond beschikbaar voor het ontwikkelen van zonneparken. Zo draagt WUR bij aan de opwekking van duurzame energie. In samenwerking met WUR-onderzoekers kunnen de zonneparken gebruikt worden om nieuwe concepten te ontwikkelen en te testen. Zo zal in het nieuw te ontwikkelen zonnepark Nergena in het Binnenveld het accent komen te liggen op het vergroten van de biodiversiteit op een zonnepark. De ruimtes tussen de panelen worden ingezaaid met inheemse planten. Hierin werkt WUR samen met zaadbedrijven die betrokken zijn bij het project Het Levend Archief, dat de genetische diversiteit van wilde planten veilig wil stellen door zaden te verzamelen van inheemse plantensoorten.

Ook is het plan om het zonnepark tot een proeftuin voor nieuwe technieken te maken. Er kan gevarieerd worden met de hoogte van de panelen en de ruimtes ertussen en met de opstelling, bijvoorbeeld door systemen toe te passen van draaibare panelen die de zon volgen.

Biodiversiteit

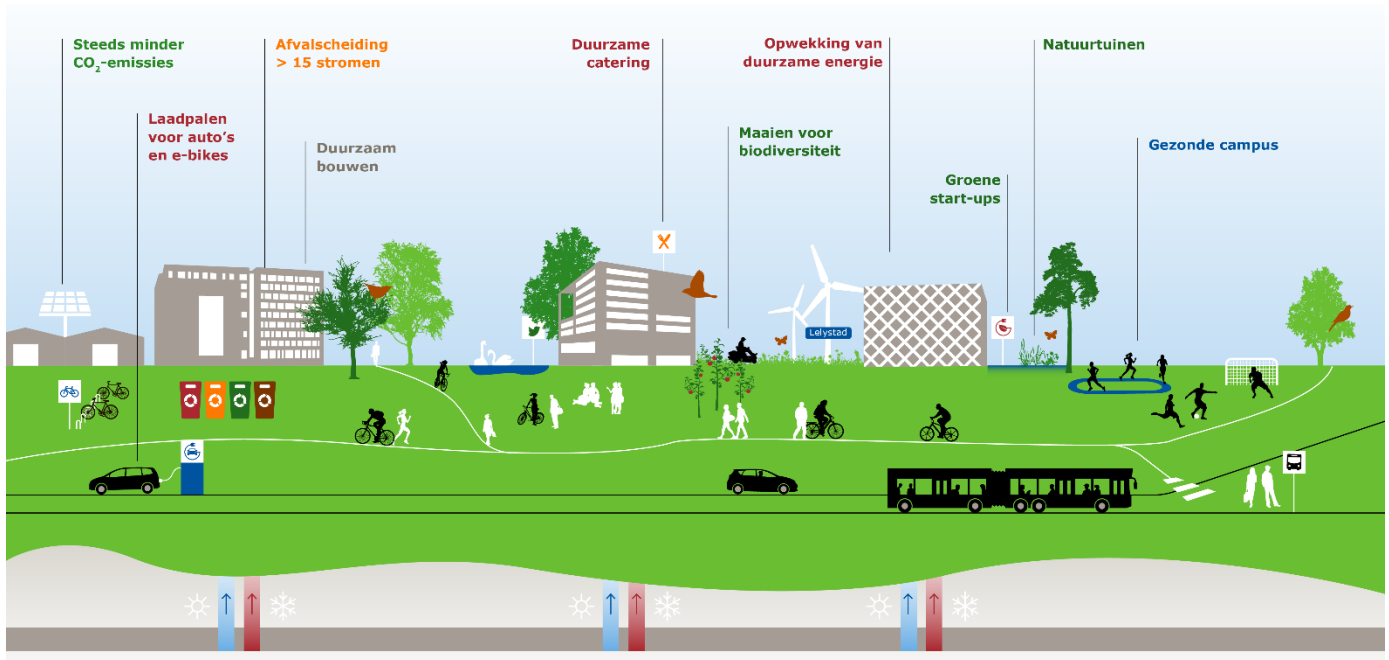
In 2019 is voor Wageningen Campus het groenbeheerplan geactualiseerd, met nadruk op het versterken van landschappelijke en natuurlijke waarden. Ieder jaar kijken deskundigen, onder andere van de ESG-tuincommissie, hoe de mengsels in de bloemenweides op de campus hebben gereageerd op hun groeilocatie. Op basis daarvan bepalen zij de beste datum en maaimethode om de ontwikkeling naar bloemrijk hooiland te ondersteunen. Ook op de proefboerderijen op diverse locaties in het land worden allerlei maatregelen getroffen om biodiversiteit te vergroten (zie verder onder speerpunten organisatieonderdelen, PSG).

In 2019 is de Groenvisie Wageningen Campus vastgesteld. WUR wil van Wageningen Campus een showcase en living lab maken voor een veerkrachtige, klimaatbestendige, leefbare en gezonde openbare ruimte uitgaande van de functies en missie van het 'campusecosysteem' – (samen)werken en studeren op het domein gezonde voeding en leefomgeving – en alle daarmee samenhangende voorzieningen en diensten. De groencomponent van dit campusecosysteem is representatief voor de expertise van WUR. De ontwikkeling en het beheer van het groen komt tot stand in samenspraak met 'bewoners' en stakeholders van het campusecosysteem en met inbreng van WUR-deskundigen uit zowel onderwijs, onderzoek als bedrijfsvoering.

In aanvulling op de Groenvisie zal het Biodiversiteitsbeleid van WUR in 2020 worden vastgesteld.

Om te voldoen aan wet- en regelgeving op het gebied van natuur geldt verder:

- Bij voorgenomen sloop van gebouwen of ingrijpende verbouwingen wordt een quickscan flora en fauna uitgevoerd. In de directe omgeving wordt een habitatgeschiktheidsbeoordeling uitgevoerd. Op basis hiervan volgt zo nodig een ontheffingsprocedure in combinatie met mitigerende maatregelen.
- Bij voorgenomen kap van bomen wordt vooraf (jaarrond) een bomenschouw uitgevoerd om verstoring van beschermde nesten van vogels, vleermuizen en eekhoorns te voorkomen. Bij solitaire bomen bekijkt WUR of er geschikte holtes zijn voor beschermde diersoorten of vogelsoorten. Indien dit het geval is volgen de noodzakelijke maatregelen.
- Voor Edelhertweg 15 (Lelystad) is in 2019 een ontheffingsprocedure flora- en faunawet gestart vanwege de aanwezigheid van vleermuizen en huismussen in het te slopen complex. Eén van de mitigerende maatregelen is het bouwen van een vrijstaande vleermuis- en huismustoren op het complex.
- Voor het terrein van de Leeuwenborch wordt een nieuw beplantingsplan ontworpen dat recht doet aan de biodiversiteit op het terrein en de kansen om de biodiversiteit verder te ontwikkelen.
- In verband met nieuwbouw kassencomplex Unifarm zijn een paar bomen gekapt in de houtwal achter Gaia. WUR grijpt de werkzaamheden aan om de biodiversiteit in het gebied te verhogen, vooral op en rond de dijk die eromheen ligt.

Geluid

Nieuwbouw, onderhoudsverbod en wijzigingen in onderzoekopstellingen kunnen van invloed zijn op geluidsbronnen en daarmee op het geproduceerde geluid. Bij iedere verandering wordt beoordeeld of deze past binnen de geluidskaders van de milieuvergunning en, in geval van Wageningen Campus, het bestemmingsplan. Het akoestisch model van Wageningen Campus en De Drijen wordt regelmatig geactualiseerd. Het Duurzaamheidsverslag (voorheen Milieujaarsverslag) geeft jaarlijks inzicht in de wijzigingen, maatregelen en resultaten op het gebied van geluid.

WUR draagt bij aan de revisie van het bestemmingsplan "Geluidruimteverdeling Wageningen Campus e.o..

Lucht

In het luchtbeleid is vastgelegd hoe WUR invulling geeft aan de verplichtingen die voortkomen uit de NeR-voorschriften (Activiteitenbesluit Wm), waaronder de minimalisatieverplichting en een periodieke toetsing van de uitstoot naar de lucht door middel van berekeningen.

Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI)

Leveranciers en hun toeleveranciers dienen te voldoen aan duurzaamheidseisen en gedragscodes (voor mensenrechten, arbeidsomstandigheden en zakelijke ethiek). Gewerkt wordt met het UPI-MVI-model. Ideeën uit onderzoek en onderwijs worden gebruikt bij inkooptrajecten rond de thema's voedsel, groen en vitaliteit. Concrete doelen en acties zijn:

- Versterken van MVI door inzet van een expert die adviseert in aanbestedingen en andere relevante projecten.
- Actieve inzet op circulariteit in aanbestedingen.
- Alle bedrijfsauto's per 1-1-2022 emissieloos.
- Meer aandacht voor Social Return on Investment (SROI) door meer medewerkers met afstand tot de arbeidsmarkt via raamcontracten in te zetten.
- Vastgesteld beleid in WUR Strategisch Plan: WUR wil toeleveringsketens stimuleren om transparant, duurzaam, circulair en vrij van moderne slavernij te werken. De werkgroep ter bestrijding van moderne slavernij zet zich daarvoor in.
- Inkopen conform ISO 20400 (Maatschappelijk Verantwoord Inkopen) en Internationale Sociale Voorwaarden (ISV).

Mobiliteit

Het WUR mobiliteitsbeleid richt zich op minder vervoersbewegingen en het stimuleren van duurzamer vervoer. Dit is de kern van de Mobiliteitsvisie 2030 waarin het verminderen van de uitstoot van CO₂ centraal staat. De ambitie van WUR is om de CO₂ uitstoot van mobiliteit jaarlijks met 2% te verlagen. In 2030 komt dit uit op minimaal een kwart minder uitstoot door mobiliteit.

De maatregelen die hiervoor in de komende jaren nodig zijn, zijn uitgewerkt in de [Uitvoeringsagenda Mobiliteit WUR 2018-2022](#). De maatregelen zijn gericht op:

- Stimuleren van (elektrisch) fietsen: fietsroutes en fietsstallingen worden verbeterd, meer bedrijfs- en deelfietsen worden beschikbaar gesteld, gebruik van de (e-)fiets voor woon-werkverkeer wordt gepromoot.
- Stimuleren van het openbaar vervoer: voor dienstreizen worden NS Businesscards beschikbaar gesteld. Gebruik van het openbaar vervoer voor dienstreizen en woon-werkverkeer wordt gestimuleerd.
- Ontmoedigen van de auto voor woon-werkverkeer en dienstreizen: invoering van een 'Mobility as a Service' platform waarin ook

alternatieven voor de auto opties zijn voor een dienstreis en het stimuleren van carpoolen.

- Faciliteren van alternatieven voor vliegelingen en andere dienstreizen;
- Beperken van vliegelingen. WUR hanteert een grens voor vliegelingen naar bestemmingen waarnaar standaard met het openbaar vervoer zal worden gereisd. Op een lijst met steden in Europa die zeer goed tot redelijk bereikbaar zijn met het OV is te zien voor welke bestemmingen dit geldt. De combinatie van reisafstand en reisduur is daarbij bepalend.
- Het makkelijker maken van de keuze voor de trein i.p.v. het vliegtuig (uitbreiden boekingsopties, overbruggen prijsverschillen Stimuleren van tele- en videoconferencing.
- Stimuleren verduurzamen vervoersopties: de optie voor gebruik van elektrische huur- of deelauto promoten en het verbeteren en uitbreiden van de laadinfrastructuur.

Hello e-conference, bye bye frequent flyer points?

In februari organiseert de groep Sustainable Agriculture & Food Systems (SAFS) voor de vierde keer een conferentie die volledig online is (e-conference). Zo doet WUR ervaring op met de e-conference als alternatief voor de klassieke internationale conferentie, waarin wetenschappers van over de hele wereld samenkomen. Naast terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen hebben e-conferences nog andere voordelen, zoals tijdwinst. Voor sommige potentiële deelnemers kunnen praktische zaken als kosten en het verkrijgen van een visum een belemmering zijn om te reizen. Dus met de e-conference komt deelname voor een nieuwe groep deelnemers binnen bereik. Dat is goed voor de diversiteit en kan een waardevolle aanvulling zijn voor een conferentie. Er komt steeds betere software op de markt om e-conferences te ondersteunen. De ervaringen van SAFS zijn gedeeld binnen het Green impact Programme om het idee verder te verspreiden binnen WUR.

Nieuw beleid ontmoedigt vliegelingen

Treinreizen moet de standaard worden voor de kortere afstanden die een reistijd hebben van zes uur of korter. Bij de iets langere reizen, tussen de zes en acht uur, heeft de trein de voorkeur, en is vliegen de tweede keus.

De aanpassing in het reisbeleid past binnen de duurzaamheidsdoelen van WUR, en is ook een wens van veel medewerkers. Toch het vliegtuig pakken voor korte afstanden kan nog wel, maar alleen bij 'heel zwaarwegende redenen' en nadat de leidinggevende daar toestemming voor heeft gegeven.

Medewerkers van WUR maken zo'n 10.000 vliegelingen per jaar voor hun werk, waarvan meer dan de helft binnen Europa (cijfers uit 2017). Als we die reizen per trein doen in plaats van per vliegtuig, bespaart dat 200 ton CO₂ per jaar – evenveel als de uitstoot van 1400 keer naar Parijs vliegen. Dat is niet veel op het totaal, maar alle beetjes helpen en het wakkert bewustwording rondom zakelijke reizen aan. Dat laatste is minstens zo belangrijk.

Bijenhotel in Lelystad

Speerpunten WUR organisatieonderdelen

In aanvulling op het centrale WUR-beleid hebben de organisatieonderdelen elk hun eigen speerpunten om te verduurzamen:

Thema	AFSG	ASG	CS+	ESG	FB	PSG	SSG	WFSR
Afval	X	X		X	X	X	X	X
(afval)water				X		X		X
Asbest						X	X	
Bodem						X		
Bouwen						X	X	X
Energie	X	X	X	X	X	X	X	X
Biodiversiteit						X		
Geluid						X		X
Inkoop (MVI)				X	X	X		
Lucht						X		
Mobiliteit	X			X	X	X	X	
Overig		X		X	X	X	X	X

Agrotechnology & Food Sciences Group (AFSG)

Energie

- Opstellen verlichtingsplan en vervangen huidige verlichting door LED in de kantoren en laboratoria.
- Vervangen van de TL verlichting van diverse plantenkweekkamers door LED verlichting. Naast energiebesparing door verlichting levert dit ook een aanzienlijke besparing op omdat er veel minder ruimtekoeling nodig is bij toepassing van LED verlichting in plantenkweekkamers.
- Subsidieaanvraag ingediend voor het plaatsen van 970 zonnepanelen.
- Aanbrengen van een centrale afzuiging in de laboratoria van Axis Z met warmteterugwinning.
- Onderzoek naar het vervangen van koelkasten en vriezers ouder dan 10 jaar of waarvan de leeftijd onbekend is.
- Onderzoek uitvoeren naar toepassing van een warmtepomp in AXIS Z en scheiding van de luchtbehandeling van de laboratoria en de kantoren.
- Opnieuw lanceren van een "shut the hood" (sluit de zuurkast) campagne. In dit kader worden diverse

acties opgepakt, zoals communicatie en bewustwording, het laten uitvoeren van sluitrondes en het invoeren van een competitie.

- Maandelijks rapporteren en bewaken van de "basislast energie" (sluipverbruik) per gebouw. Op basis van de resultaten maandelijks bijsturen per gebouw.

Mobiliteit

- Stimuleren van het reizen per trein in plaats van de auto en vliegtuig. Hiervoor worden actief NS reiskaarten aangeboden bij reizen in Nederland en in omliggende landen.

Afval

- Focus op verminderen van voedselverspilling en vergroten afvalscheiding. Doelstelling: 75% van het afval wordt gescheiden in 2022.

Animal Sciences Group (ASG)

Energie

Op Wageningen Campus:

- Er komen zonnepanelen op Carus en Zodiac.
- Verkenning en realisatie koel-/vrieseilanden voor Carus en Zodiac.
- Aanpassing zuurkastventilatie met hoog-laag-regeling en vervangen van ventilatoren.
- Verlichtingsplan opstellen voor Zodiac en omschakeling naar LED-verlichting.
- Vervangen van apparatuur met hoge vermogens door energiezuinigere varianten.
- Onderzoek uitvoeren naar lekstroomverliezen en besparingsmogelijkheden (cosinus phi).
- Verkenning van warmteterugwinning uit de mest bij aanleg mestkelder in bestaande stal.
- In samenwerking met WFSR vindt onderzoek plaats naar mogelijke realisatie van een centrale koel/vriesopslag (inclusief -80°C opslag).

Bij Wageningen Bioveterinary Research in Lelystad:

- Realisatie 0,4 MW PV-zonne-energiesysteem op locatie Houtribweg.
- Realisatie zonneboiler op locatie Houtribweg (voor douchewater).
- Investering in Nordic (koel-/vrieseiland).
- Omschakeling van terreinverlichting naar LED op locatie Houtribweg.

Bij Wageningen Marine Research:

- Een plan opstellen voor energiebesparende maatregelen voor locatie Den Helder in en de bedrijfsvoering algemeen.

Afval

- Op Wageningen Campus: verbeteren afvalscheiding door invoering van afvalscheiding door Ecosmart op plekken waar dit nu nog niet het geval is en verbeteren van de afvalscheiding door medewerkers.

Overig

- Communicatie over milieuprestaties voor het bevorderen van milieubewustzijn bij medewerkers, op Wageningen Campus en op de locaties van Wageningen Marine Research.
- Voorlichting en instructie bij Wageningen Livestock Research over het omgaan met gevaarlijke stoffen.
- Opstellen van een overzicht van vergunningen voor Wageningen Marine Research.
- Versterken aandacht voor arbo-veiligheid en milieu bij Wageningen Marine Research: zorgen voor deskundigheid, veiligheidsbewustzijn, het direct oppakken van veiligheidsissues o.a. voortvloeiend uit het plan van aanpak van de RIE, verdiepend onderzoek labs en werken met gevaarlijke stoffen.
- Eerste stappen voor Wageningen Marine Research zijn uitwisseling van kennis en ideeën met WUR-centraal en een verkennend onderzoek naar maatregelen ter bevordering van duurzaamheid. Er komt een toekomstplan voor huisvesting van locatie IJmuiden met expliciete aandacht voor duurzaamheid. Bij het verkennend onderzoek wordt duurzaamheid als belangrijk punt meegenomen, met speciale aandacht voor energiebesparing

Environmental Sciences Group (ESG)

Bij beleidskeuzes besteedt ESG continu aandacht aan duurzaamheidsaspecten (People, Planet & Profit). De zelfverklaring in het kader van maatschappelijke verantwoordelijkheid (ISO 26000) is hierbij richtinggevend.

MVO-doelstellingen zijn o.a.:

- Bewustwording ESG-medewerkers, ten aanzien van de betrokkenheid van stakeholders, ethisch gedrag, mensenrechten en rol richting overheid.
- Bij voorbereiding van internationale projecten wordt rekening gehouden met MVO-aspecten.
- Deelname aan GREEN-Impact voor het verder verduurzamen van de werkplek/gebouw.
- Bewustzijn van medewerkers verhogen, promoten van eigen initiatieven (o.a. van het Green Impact team **GREEN-ESG**).

Resultaten en acties

- Activiteiten over duurzaamheid worden in de jaarplannen en begrotingen van ESG (teams, leerstoelgroepen en ondersteunende afdelingen) opgenomen.
- Succesvolle interne en externe beoordelingen van de gecertificeerde zorgsystemen ISO 9001 en ISO 14001.
- Beoordeling door de directie ESG of het duurzaamheidsbeleid het beoogde effect heeft, door het jaarlijks (in januari) uitvoeren van een managementreview. Beleid en doelstellingen worden zo nodig bijgesteld.
- Plannen van aanpak worden geïmplementeerd zodat wordt voldaan aan de richtlijn ISO 26000 t.a.v. maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Water

Doelstellingen: Minimaal gelijkblijvend waterverbruik t.o.v. het gemiddelde van de afgelopen vijf jaar (bij gelijkblijvende omstandigheden).

Resultaten en acties: Monitoring (maandelijks) van het waterverbruik zodat bij afwijkingen maatregelen genomen kunnen worden. Per kwartaal analyse tijdens energie-overleg.

Energie

- Vermindering van het elektriciteits- en gasverbruik (per m²) met 2% per jaar.
- Lumen aansluiten op de WKO.
- Zonnepanelen op de daken van Gaia en Bedrijfsgebouw en uitbreiding zonnepanelen Sinderhoeve.
- Monitoring (maandelijks) van het energieverbruik zodat bij afwijkingen maatregelen genomen kunnen worden.
- Energiebesparing door toepassen LED-verlichting.
- Zuurkastmonitoring en beperken onnodige ventilatie (ventilatiestand).
- Vervanging koelkasten en vriezers door zuiniger variant.
- Onderzoek naar (energetische) verbeteringen achteringang Gaia-Lumen
- Bewustzijn van medewerkers verhogen; eigen initiatieven stimuleren.

Afval

Gestreefd wordt naar een reductie van 5% t.o.v. het gemiddelde van de afgelopen vijf jaar (bij gelijkblijvende omstandigheden). Optimalisering van de eigen afvalscheiding van de afvalstromen in GFT/papier/karton/plastic/koffie-theebekertjes/ICT-materiaal/glas/batterijen en gevaarlijk afval. Reductie van het aantal prints per fte met 5% t.o.v. het voorgaande jaar. Bevorderen digitalisering.

Mobiliteit

Aansluiten op mobiliteitsvisie 2030 en de uitvoeringsagenda Mobiliteit WUR 2018-2022. Bevorderen milieubewustzijn bij dienstreizen in binnen- en buitenland.

Inkoop

Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI), zowel voor de bedrijfsvoering als voor projecten door leerstoelgroepen, teams en ondersteunende afdelingen. Bij inkoop worden de criteria voor duurzaam inkopen toegepast.

Prijsuitreiking Green impact 2019

Facilitair Bedrijf (FB)

In het Bedrijfsplan FB 2019-2022 is het integreren van MVO in alle processen en verdere verduurzaming van de dienstverlening één van de doelstellingen. Uitgangspunt is: 'In de bedrijfsvoering ligt de nadruk op het minimaliseren van de ecologische footprint van de organisatie en het realiseren van een gezonde, veilige en inclusieve werkomgeving. Het FB blijft werken aan het verder verduurzamen van de bedrijfsvoering op de thema's inclusiviteit, duurzame inzetbaarheid en vitaliteit, veiligheid, energie, duurzame mobiliteit, catering, (voedsel)-afvalmanagement en inkoop. Daarbij willen we de verbinding met onderzoek en onderwijs versterken om de kennis die de organisatie in huis heeft beter te benutten en MVO beter zichtbaar en voelbaar te maken op de campus.'

De rol die FB heeft in het milieu- en duurzaamheidsbeleid van WUR is anders dan voor andere organisatieonderdelen. Het FB faciliteert veel zaken die met de bedrijfsvoering van WUR te maken hebben, en werkt zo mee aan alle in dit milieumeerjarenplan opgenomen milieuthema's en

duurzaamheidsambities, uiteraard in samenspraak met de organisatieonderdelen.

Speerpunten voor MVO en duurzaamheid zijn:

- Afval: werken aan de WUR-brede visie op afval en circulaire economie.
- Energie: werken aan de WUR-brede visie voor de energietransitie, daarnaast worden projecten over duurzame energie en energiebesparing voortgezet.
- Mobiliteit: realiseren van faciliteiten voor duurzame mobiliteit, o.a. faciliteiten voor fietsers, oplaadpunten, verduurzaming wagenpark.
- Bijdragen aan de programma's om de vitaliteit, gezondheid en veiligheid van medewerkers en studenten te bevorderen o.a. via Vital@work en de e-learning reeks Safety@WUR.
- Samen met studenten en medewerkers zoeken naar creatieve oplossingen om iedereen die op de campus komt te laten zien en voelen dat we hier duurzaam en maatschappelijk verantwoord werken.
- Green Office Wageningen blijven ondersteunen bij initiatieven de WUR- en lokale populatie te enthousiasmeren, informeren en mobiliseren om bij te dragen aan duurzaamheidsprojecten.
- Faciliteren van het Green Impact programma; het FB doet mee met een eigen team.

Plant Sciences Group (PSG)

Afval en Hergebruik

Op de PSG-locaties wordt afval vrijwel maximaal gescheiden. PSG wil afvalproductie voorkomen door materialen te hergebruiken. Voorbeelden:

- De proefbedrijven composteren vrijwel al het groenafval van terrein veld en kas (zo'n 1.500 ton). Bij Open Teelten (OT) Lelystad wordt het snoeiafval verwerkt tot pellets voor de eigen pelletkachel.
- Bekabeling voor uitbreiding elektranetwerk OT Lelystad wordt grotendeels gemaakt van hergebruikte kabels van een belendend bedrijf. Een 5.000 m² grote overkapping is opgebouwd met materialen van sloop van een belendend bedrijf.

(Afval)water

Unifarm gebruikt bij vollegrondsteelten waar mogelijk grondwater i.p.v. kraanwater. De Kassen in Bleiswijk zijn waterzijdig gesloten: het bedrijfsafval water wordt weer geschikt gemaakt als gietwater.

PSG streeft naar circulair watergebruik in de vollegrond- en kasteelten:

- OT Lelystad: plan vergroting waterbassin naar 15.000 m³. Zodra de asbestdaken van OT Lelystad zijn gesaneerd kan het water dat er afstroomt gebruikt worden in de teelten.
- Bleiswijk: Spoelwater spuittonnen krijgen een bio-zuivering.

Bouwen

OT Lelystad kiest voor duurzame renovatie i.p.v. nieuwbouw.

Energie

PSG heeft het energiegebruik 30% teruggedrongen sinds de instelling van de WUR-energie incentive in 2011. PSG wil de komende jaren gasgebruik helemaal afbouwen bij stabiel elektragebruik:

- De PSG-gebouwen op Campus Noord worden komend decennium *all electric* door toepassing van WKO en warmtepompen.
- Het nieuwe klimaatgebouw zal fors energiezuiniger zijn dan de huidige klimaatcellen door LED-verlichting, betere koeltechniek en WKO-aansluiting.
- De nieuwe gasloze kassen in Bleiswijk en Wageningen worden verwarmd en gekoeld met warmtepompen en WKO.
- OT Lelystad legt een Smart Grid aan om eigen productie en gebruik maximaal af te stemmen.
- Zuurkasten Radix Oost worden voorzien van raamswitches bij renovatie. Een informatie-campagne moet dichtzetten van de ramen borgen.
- Bleiswijk onderzoekt of men kan aansluiten op warmtenet Overbuurtsche polder.

- Zonnepanelen: Plan voor plaatsing 1.000 panelen bij Unifarm en 630 bij OT Lelystad. Totaal komt PSG dan op 1,5 Megawatt (5.000 panelen). Er worden ook zonnepanelen geplaatst op locatie Randwijk (in 2020) en locatie Bleiswijk (op het waterbassin).

Biodiversiteit

PSG geeft waar mogelijk en verantwoord verder ruimte aan vergroting biodiversiteit. Op de proefbedrijven zijn daartoe de volgende maatregelen genomen of voorgenomen:

- Wageningen (Unifarm): werkt samen met de vogelwerkgroep; ploegt ondiep ter ondersteuning bodemleven; er zijn nestkasten voor uilen en valken en een bijenhotel.
- Vredepeel: houtwallen; akkerranden met gras; sloten met ruige begroeiing; peilbeheer en uitgesteld maaibeheer; er is een valkenkast en een bijenhotel.
- Lelystad: nestkastjes; bijen- en insectenvriendelijke aanplant met bloemenvakken en waterpartijen; bijen-, vlinder-, insectenhôtels; uilenkast en valkenkasten; bossagestrook; niet kerende grondbewerking; preventief beheer kieviten; permanente gras stroken verdeeld over het bedrijf; vogelvriendelijk erf; roofvogelpalen gedurende de winterperiode; areaal biologische teelt de afgelopen jaren verdubbeld; het nat zetten van twee hectare voor weidevogels (project i.s.m. Flevolandschap).
- Valthermond: groenbemesters en (overwinterende) stroken; bloemrijke akkerranden; maaibeleid sloten en wijken.
- Westmaas: aanleg houtwallen als schuilplaats voor wild; boomaanplant voor vlermuizen; minder steil maken van slootkanten; aanleg van gras- en bloemenranden langs alle percelen; overnachtingsmogelijkheid voor uilen; veldje miscanthus als schuilgelegenheid voor groter wild.

Geluid

Bij nieuwbouw streeft PSG naar minder koelvermogen en stillere koelmachines om geluid te verminderen.

Lucht

PSG wil afval in zuurkasten minder laten uitdampen door toepassing kleptrechters.

Overig

Verder uitbreiden noodstroomvoorzieningen vanwege risico op vrijkomen gassen, Quarantaine materiaal en GGO naar het milieu bij stroomuitval van inperkende voorzieningen.

Social Sciences Group (SSG)

SSG is huurder van het gebouw de Leeuwenborch, een verdieping in Radix, een verdieping in Atlas, twee verdiepingen in het WTC Den Haag, kantoorruimte in Forum en van kleine kantoorruimtes in 9 bedrijvenpanden verspreid over Nederland. Het milieuplan van SSG heeft hoofdzakelijk betrekking op het gebouw De Leeuwenborch. Als het gaat om het stimuleren van duurzaamheidsgedrag richt SSG zich tot alle medewerkers van SSG.

SSG hanteert een twee sporen beleid:

- A. Aanpassingen in de bedrijfsvoering, gebouw, machines, apparaten, middelen, als dit bijdraagt aan energiebesparing of het bevorderen van duurzaamheid, mits de investering bedrijfseconomisch reëel is.
- B. Duurzaamheidsgedrag van medewerkers bevorderen door verschillende campagnes gericht op bijvoorbeeld mobiliteit, gebruik van water, verwarming, licht en papier. Dit kan samengaan met gedrag dat de gezondheid bevordert. Alle medewerkers bij SSG hebben een zittend beroep. Meer bewegen zoals fietsen naar het werk of de trap nemen, vermindert de uitstoot van CO₂ of het gebruik van elektriciteit.

Afval

Het afval wordt gescheiden door Ecosmart. SSG monitort zowel de hoeveelheden aangeboden afval als de kwaliteit van de afvalscheiding.

Asbest

Er is een asbestbeheersplan. Op een aantal plekken (kelder/buizen) is ingekapseld asbest aanwezig dat niet gevaarlijk is voor de gebruikers van het pand.

Bouwen

De Leeuwenborch is gebouwd, aangebouwd, verbouwd, gerenoveerd. Voorzieningen voor isolatie zijn waar mogelijk en zinvol, aangebracht. Installaties zoals voor koeling en verwarming zijn aangepast of vervangen. Leeuwenborch is een kantoorgebouw en moet daarom voor 2023 energielabel C halen. Nu heeft het een energielabel G.

Energie

Het E-team, bestaande uit de locatiemanager, technisch gebouwbeheerder, de arbo- en milieucoördinator en de energiecoördinator van V&M

overlegt regelmatig over energiezorg. Eenmaal per jaar schuift de directeur bedrijfsvoering aan bij het overleg. Uit onderzoek naar de mogelijkheden om zonnepanelen te installeren bleek dat het op de lage daken van de Leeuwenborch niet zinvol is omdat deze te veel in de schaduw van hogere bouwdelen liggen. De hoge daken zijn wit van kleur om de warmte uit het pand te houden. De dakconstructie is bovendien niet sterk genoeg voor zonnepanelen. De investering in een nieuw dak is economisch niet rendabel.

Er worden aanpassingen gedaan in de verlichting in de gangen om te besparen op elektriciteit. Het gaat om of Ledverlichting of het plaatsen van sensoren.

Mobiliteit

Vanaf 2017 is het speerpunt van de Overleggroep Duurzame Leeuwenborch: mobiliteit (dienstreizen en woon-werkverkeer). Doel: de aan mobiliteit gerelateerde CO₂ uitstoot verlagen, het bevorderen van duurzaamheidsgedrag en gezondheid van medewerkers, door het stimuleren van het gebruik van de e-bike voor medewerkers tussen de 7-15 km woon-werkverkeer en het faciliteren van gebruik van de elektrische auto door het plaatsen van oplaadpalen bij de Leeuwenborch.

Overig

Twee multidisciplinaire werkgroepen houden zich met het thema duurzaamheid bezig: het energiezorg-overleg en het overleg duurzame Leeuwenborch. Doel: bijdragen aan verduurzaming, door middel van het genereren van ideeën en beïnvloeding van beleid, bedrijfsvoering en gedrag individuele gebruikers (vooral medewerkers). Thema's van de afgelopen jaren waren: afval, inkoop, gebruik van water en energie. Een succesvolle actie was het aanbrengen van een waterbesparende voorziening in de toiletten van de Leeuwenborch, namelijk stickers die het verbruik van het aantal liters water uitleggen.

SSG wil graag de kennis van de eigen docenten, studenten en onderzoekers benutten. SSG'ers doen bijvoorbeeld onderzoek naar milieu en gedrag. Ten behoeve van verschillende projecten en overleggen zal SSG zoveel als mogelijk onderzoek door studenten verbinden aan de duurzame doelen van de organisatie.

Wageningen Food Safety Research (WFSR)

Sinds 1 juni 2019 vormen RIKILT-WUR en het Laboratorium voor Voeder- en Voedselveiligheid van de NVWA een nieuw instituut: Wageningen Food Safety Research (WFSR). De milieuaspecten van de bedrijfsvoering van het Laboratorium voor Voeder- en Voedselveiligheid van de NVWA moeten aan gaan sluiten bij het geldende WUR-beleid. WFSR draagt bij aan de milieuthema's uit het MJP 2019-2021 met de volgende speerpunten:

Afval

Binnen WFSR wordt voortdurend gekeken of het scheiden van afval geoptimaliseerd kan worden. De afvalscheiding loopt via Ecosmart. Momenteel wordt er onderzocht of het afval uit de slurry put hergebruikt kan worden.

(Afval)water

In het Vitae gebouw staat veel geavanceerde apparatuur. Sommige apparaten moeten gekoeld worden met water. Het hergebruik van koelwater is het afgelopen jaar verbeterd. Dit heeft geleid tot ongeveer een halvering van het waterverbruik. Bij het aanschaffen van nieuwe apparatuur zullen de mogelijkheden voor hergebruik van koelwater meegenomen worden.

Bouwen

Er wordt gestart met de bouw van een energiezuinig centraal koel-vries gebouw (inclusief -80°C opslag). Het dak zal voorzien worden van zonnepanelen.

Energie

Speerpunten voor de komende jaren zijn:

- het verbeteren van de inregeling luchtbehandeling.
- Voortzetting van de vervanging van verlichting (in o.a. gangen) door LED-verlichting.
- Onderzoek uitbreiding WKO.
- Onderzoeken opties van zonnepanelen op de daken van Vitae
- Onderzoeken opties voor energie zuinigere vacuümpompen LC-MS.

Geluid

Voor het minimaliseren van het geluid van het gebouw naar de woonwijk zijn er geluidsdempers aangebracht. Er zal gekeken worden of er meer maatregelen nodig zijn. De vervanging van de losse vriescontainers voor een centrale koel/vriesopslag gebouw zorgt voor een geluidsreductie.

Overig

Binnen WFSR is een MVO werkgroep actief, die regelmatig overlegt met het E-team. Eén van de activiteiten van deze werkgroep is het bewust maken van het energie- en chemicaliënverbruik binnen de organisatie. Jaarlijks wordt er een opruimactie georganiseerd om o.a. de vriezers en koelkasten op te ruimen. Dit zorgt ervoor dat de koel/vriesopslag capaciteit voor monstermaterialen verlaagd kon worden en dit leidt tot een positief effect op het energiegebruik. Een nieuwe activiteit van de MVO werkgroep is de medewerkers bewust maken van de grote voordelen van miniaturisering van opwerkingsmethodes. De mogelijkheden van miniaturisering moeten tijdens de ontwikkelfase van een methode uitgebreid onderzocht worden.

Borging

Voor het borgen van milieuzorg en kwaliteit is centraal een milieulogboek ingericht en wordt op de locaties gewerkt met verschillende kwaliteitssystemen (zie ook Bijlage 2).

Vergunningen

Vergunningen zijn niet statisch en dienen periodiek aangevuld of geactualiseerd te worden. In de komende jaren werkt WUR aan de volgende milieuvergunningen:

- Revisie van de vergunningen van locatie Bleiswijk en WUR-complex Lelystad.
- Uitbreiding van de vergunning voor Unifarm voor het vernieuwen van de glazen onderzoeksfaciliteit.

Naar verwachting wordt per 1 januari 2022 de Omgevingswet van kracht. In 2020 bereidt WUR zich voor op deze stelselwijziging. Denk aan participatie bij omgevingsplannen en vergelijken van bestaande en nieuwe standaard-voorschriften om te zien of maatwerk-voorschriften nodig zijn.

Klachten en incidenten

Klachten en incidenten worden centraal geregistreerd. Er loopt een WUR-breed project 'Leren van incidenten' waarin de werkwijze voor de analyse en de aanpak van incidenten wordt vastgesteld en getoetst. Hierdoor kan WUR acties formuleren ter voorkoming van herhaling. WUR meldt milieu-incidenten bij het bevoegd gezag en rapporteert ze jaarlijks in het Duurzaamheidsverslag (voorheen Milieujaarverslag).

Organisatie en speerpunten

Compliance blijft een van de speerpunten bij WUR. Het is al jarenlang een belangrijk thema binnen de KAM-kolom, die bestaat uit medewerkers van Veiligheid & Milieu (onderdeel van de afdeling Vastgoed en Huisvesting van het Facilitair Bedrijf) en medewerkers KAM (Kwaliteitszorg, arbo- en milieu) van de organisatieonderdelen.

Er loopt een KAM-breed project over Compliance, waar alle organisatieonderdelen aan deelnemen. Dit project werkt met de tool Pharius (opvolger van de Tool Compliance).

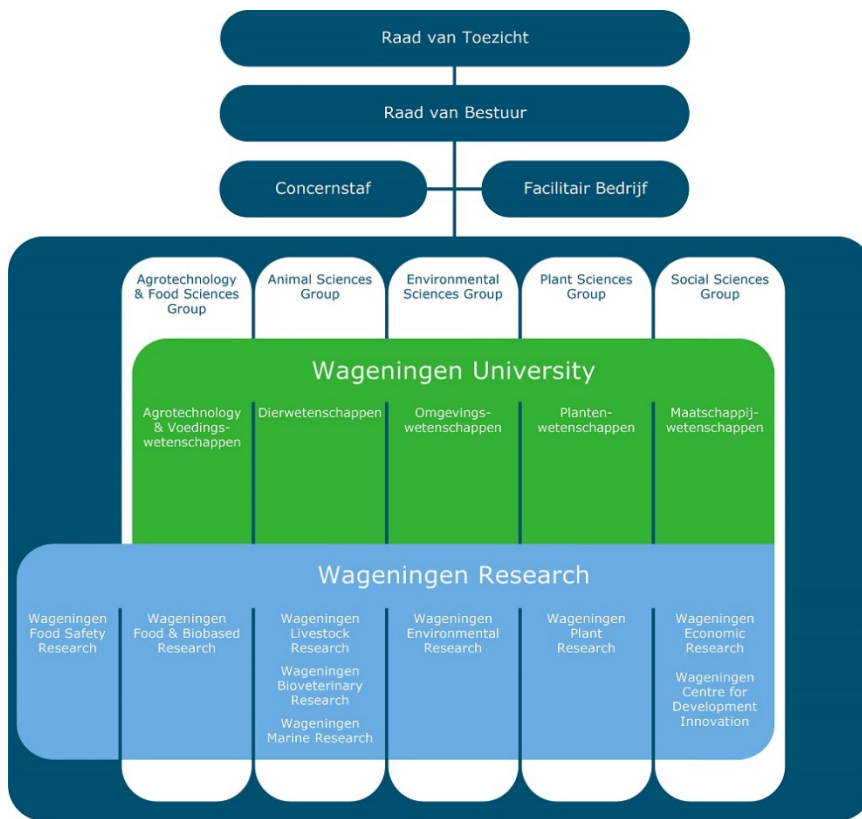
Eerste stap was het laten opstellen van een register op arbo- en milieugebied in Pharius. Dit register wordt regelmatig geactualiseerd bij wijzigingen in wet- en regelgeving, zodat WUR altijd over een actueel wettelijk kader beschikt. Nu dit register definitief is vastgesteld, begint de KAM-kolom met het opstellen van borgingsdocumenten. De KAM-kolom wordt ook getraind in het werken met Pharius. Daarna kunnen de eerste borgingsdocumenten in gebruik genomen worden.

Het Vergunningenloket functioneert als aanspreekpunt voor medewerkers en studenten van WUR en voor de verschillende bevoegd gezagen. Het Vergunningenloket houdt overzicht over alle vergunningen van WUR. Daardoor is er op corporate niveau inzicht in de vergunningvoorschriften en de (mogelijke) risico's. In verschillende mandaten binnen WUR is vastgelegd dat de organisatieonderdelen zelf verantwoordelijk zijn voor het actueel houden van de vergunningen en naleving van de voorschriften. Omdat milieuvergunningen op complexniveau worden verleend zijn de organisatieonderdelen afhankelijk van elkaar en moeten ze op elkaar kunnen vertrouwen.

Naast bovenstaande zaken werkt WUR aan de volgende speerpunten:

- In 2020 starten de voorbereidingen voor de aanbesteding van het registratiesysteem voor gevaarlijke stoffen. Dit is nodig omdat het huidige systeem (GROS) verouderd is.
- Naast de Tool Pharius, specifiek bedoeld voor arbo- en milieuwetgeving, richt WUR ook een Safety Register in, voor keurings- en onderhoudsrapporten van installaties.

Bijlage 1. Organigram en locaties

WUR-locaties in Nederland

Wageningen University

Wageningen, 1

Wageningen Academy

Wageningen, 1

Agrotechnology & Food Sciences Group

Wageningen, 1

Animal Sciences Group

Den Helder, 8

Hengelo (Gld.), 2

IJmuiden, 6

Leeuwarden, 5

Lelystad, 3

Sterksel, 4

Wageningen, 1

Yerseke, 7

Dairy Campus

Leeuwarden, 5

Environmental Sciences Group

Renkum, 24

Wageningen, 1

Plant Sciences Group

Bleiswijk, 10

Lelystad, 3

Marwijksoord, 11

Nagele, 12

Randwijk, 13

Valthermond, 14

Vredepeel, 15

Wageningen, 1

Westmaas, 16

Wijnandsrade, 26

Wageningen Food Safety Research

Wageningen, 1

Social Sciences Group

Alkmaar, 17

Drachten, 18

Dalfsen, 19

Den Haag, 9

Goes, 20

Haaksbergen, 21

Lelystad, 3

Meijel, 25

Oisterwijk, 23

Wageningen, 1

Bijlage 2. Milieuvergunningen, milieulogboek en kwaliteitssystemen

Milieuvergunningen

	Wageningen Campus	De Driijen Wageningen	WUR complex Lelystad	WUR Houtribweg Lelystad	Wageningen overig	Overige Locaties
Agrotechnology & Food Sciences Group (AFSG)	X					
Animal Sciences Group (ASG)	X		X	X		X ^{1,5}
Environmental Sciences Groep (ESG)	X					X ²
Plant Sciences Group (PSG)	X		X			X ¹
Social Sciences Group (SSG)					X ³	X ⁴
Wageningen Food Safety Research (WFSR)	X					
Facilitair Bedrijf (FB)	X	X	X		X ⁷	X ⁸
Concernstaf+ (CS+) ⁹	X				X ¹⁰	

1. Dairy Campus, De Marke en VIC Sterksel
2. Sinderhoeve (Renkum)
3. De Leeuwenborch
4. Wageningen Economic Research: Den Haag en andere locaties
5. IJmuiden, Yerseke, Den Helder (2 locaties)
6. Vanaf 1 juni 2019 vormen RIKILT en het Laboratorium voor Voeder- en Voedselveiligheid van de NVWA een nieuw instituut: Wageningen Food Safety Research. De beide ISO-normen blijven van toepassing.
7. Sports Centre De Bongerd
8. Schoutenhoef (Bennekom)
9. De Concernstaf (CS), Wageningen International (WI) en Wageningen Academy (WA) behoren gezamenlijk tot CS+.
10. De Aula, Achter de Aula, studentenhuisvesting in Wageningen (Haarweg en Stadsbrink)

Milieulogboek

Onderdelen milieulogboek per organisatieonderdeel:

	Milieu-logboek (1)	Chemicaliën registratie (2)	Energie- en waterregistratie (3)	Calamiteitenplan (4)	Onderhoud, keuringen, controles (5)
AFSG	X	X	X	X	X
ASG	X	X	X	X	X
ESG	X	X	X	X	X
PSG	X	X	X	X	X
SSG			X	X	X
WFSR	X	X	X	X	X
FB	X	X	X	X	X
CS+	X		X	X	X

Het milieulogboek (1) geeft informatie over onderhoud, metingen, keuringen, controles en milieuonderzoeken. Het maakt gebruik van diverse informatiebronnen, zoals het Gevaarlijke stoffen Registratie- & Opsporingssysteem GROS (2), Energie, registratie, beheer en informatiesysteem (Erbis) (3) en tekeningen in Planon. Jaarlijks worden de calamiteitenplannen (4) van de gebouwen beoordeeld en zo nodig geactualiseerd. Onderhoud en keuringen van installaties zoals zuurkasten (5) garanderen de veilige werking evenals beperking van emissies naar het milieu; ter controle wordt uitstoot van emissies gemonitord (afvalwater, geuremissie, mestopslag, Nederlandse emissie richtlijn lucht (NeR)). Keurings- en onderhoudsrapporten worden opgenomen in het milieulogboek.

Kwaliteitssystemen

Alle organisatieonderdelen werken volgens de wettelijke richtlijnen. De borging van taken van processen ten aanzien van milieu kunnen belegd en geborgd worden via een gecertificeerd kwaliteitssysteem. De organisatieonderdelen zijn vrij om te bepalen of en in hoeverre ze met een dergelijk systeem werken. De eigen cultuur, wensen of verwachtingen van de eigen medewerkers, omwonenden of klanten zijn bepalend voor de keuze voor een (gecertificeerd) kwaliteitssysteem. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de systemen die bij verschillende onderdelen van WUR in gebruik zijn.

Organisatie Onderdeel	Systemen	Toelichting
ASG	ISO 9001 ISO 17025 ISO 17043 AAALAC GMP	Voor WMR, WBVR en WLR; WOTs CGN en CVO Voor WBVR accreditatie testen. Voor WBVR, accreditatie rondzendoefeningen. Voor WBVR Dierwelzijn (DB) Voor WBVR Batchcontrole
ESG	ISO 9001 ISO 14001 ISO 26000 ISO 31000 ISO 17043	Voor WENR en de WOT N&M ESG-breed ESG-breed (MVO) ESG-breed WEPAL (WU), accreditatie rondzendoefeningen
PSG	ISO 9001 HACCP GLOBAL-GAP SKAL VVAK	Voor proefbedrijven Unifarm en Bleiswijk en WOT CGN PGR. Voor proefbedrijf Lelystad Voor proefbedrijven van Open Teelten Voor Unifarm; biologisch deel Voor Unifarm; Zetmeelaardappelen, Suikerbieten, en Granen, Zaden en Peulvruchten
SSG	ISO 9001	Voor onderdeel WECR, WCDI en WOT CEI
AFSS	ISO 17025	In wording (accreditatie testen) voor op te richten onderdeel WFBR testing services
WFSR	ISO 17025 ISO 17043	Accreditatie testen Accreditatie rondzendoefeningen